

Zaman Gazetesi

09 Nisan 2013

Herkül Millas

Batı Trakya'yı, özellikle Gümölcine ve İskeçe köylerini böylesine doya doya dolaşma olanağını ilk kez buldum.

Genç dostum usta rehber Aydın Bostancı sayesinde. Hem doğa hem kültür çeşitliliği şaşırtıcıydı. Yörenin tarihî zenginliği sürprizler sunuyordu. Dağlarla deniz arasında inercıkarken, diller, dinler, kıyafetler, yemekler de değişiyordu. Hametli'den (Organi) Sapçı'ya (Sapes); Büyük Derbent (Mega Derio) ve Ruşenler'den (Russa) Dedeagaç'a (Aleksandrupolis); Şahin'den (Ehinos) Fener'e (Fanari) dolaştık üç gün boyunca.

Bunları derli toplu, sınıflandırarak anlatmaya karar verince hocalığım sırasında öğrencilerime çözmelerini istediğim bir soru/bilmece aklıma geldi. Tahtaya küçüklü büyüklü, beyaz veya siyah, dörtgenler, daireler ve üçgenler çizdim. Sonra bunları gruplara ayırın, sınıflandırın dedim. Kimileri ikili gruplar gördü: büyük şekiller ve küçük şekiller; veya beyazlar bir yanda siyahlar öte yanda. Kimileri üçgen ve dörtgenleri bir grup sayar, daireleri ayrı yere koyardı. Başkaları üç grup gördü: dörtgenler, üçgenler ve daireler diye. Başkaları bunları da küçükler ve büyükler diye yeniden ikiye ayırır altı grup elde ederdi; bunları yeniden siyah ve beyaz diye ayırıp on iki grup elde eden de vardı. Kimileri ise "hepsi şekil işte!" der birlik gördü.

Sonra bu farklı seçimlerin anlamını konuşurduk. Bu sınıflandırmalarda yanlış yoktu, herkes kendi açısından, belli bir mantıkla bu grupları görmüştü. Demek ki gördüklerimizi hepimiz aynı biçimde algılamayız. İnsanlar aynı şeylere bakar ama aynı şeyleri görmez. Neden? Çünkü ilgi alanları, referansları, kültürleri, kaygıları, eğitimleri, ruh halleri farklı. Bu farklılığa algı farkı da diyebiliriz, kimlik farkı da. Farklı kimlikte olan insanlar aynı şeye baksa da farklı şeyler görür. Ruhbilimde kullanılan Rorschach testinde olduğu gibi: bir mürekkep lekesine bakanlar, iç dünyalarına göre çok farklı şeyler görebilir. Tabii bu tespiti ve bilgiyi tersinden de kullanabiliriz: kimlik farklı algılara ve yorumlara neden oluyorsa, farklı algılar ve yorumlar da kimlikleri ele verir. Batı Trakya'da ne gördüğümüzü dile getirirken en başta kimliğimizi ilan ederiz. Örneğin, milliyetçiler oralarda Türk ve Yunan görür: Şu köyde Yunanlılar, bu köyde Türkler yaşar derler. Din duygusu güçlü olanlar, Hıristiyan ve Müslüman gruplar görür, etnisiteleri vurgulamazlar. Müslüman olup ayrıntılara önem verenler Sünni ve Bektaşî köylerinden söz ederler. İrk konularında hassas olanlar Romaları da görürler. Hatta her grubu farklı bir ırk olarak belirlerler. Yunanlılıkla yetinmeyenler Yunanca konuşan ve Ortodoks Hıristiyan olanları da üçe ayırabilirler: Yerliler, 1923 mübadilleri, 1990 Pontuslu (Rus/Pontuslu) göçmenler diye. Türkçe konuşan Hıristiyan Ortodoks Rumları (Karamanlıları) nereye dâhil edeceğimiz de kimliğimize bağlı. Pomak Türklerini de hangi gruba (etnik, din, dil, ırk, coğrafya, tarih grubuna) dâhil edeceğimiz de öyle.

Bu sınıflandırma konusu bu yörede zor bir meslek! Hemen hemen tabu. Ne desen birileri nem kapıyor. Sınıflandırmanız kendi algılarına uymadığında kasıt, gizli amaç ve komplo görülüyor. "Hepsi insan aslında, farklı farklı ama insan" dememiz olanaklı ama Batı Trakya'da böyle diyenlere pek seyrek rastlanıyor. Geçmişten gelen algılar ve yeniden üretilen ideolojiler evrenselliğe pek olanak bırakmıyor. Ulus devletlerinin olmazsa olmaz şartı "vatandaşlık" kavramı da buralarda unutulmuş gibi. "Hepsi aynı ülkenin yurttaşdır" lafı ediliyor ama ne buna içtenlikle inanan var ne de denenin gereğini yapan. Aktörler eski, hatta arkaik sınıflandırmalara öncelik vermişler. En sonra fark edilmesi gereken özellikler (ırk, soy, cilt rengi, dil, inanç, etnik algı) en başa alınmış. Batı Trakya'da kendi kimliğimi de daha yakından sezmemeye yardım etti. Ben her yanda azınlık grupları gördüm. Rahatsız, güveni tam olmayan, etraftakilerin kendilerini yan gözle izlediğine inanan, ama onurlarını korumaya kararlı olan insan grupları. Devlet koruyucu, ama kimi koruduğu pek belli değil. Belki en fazla kendini. Vatandaşlar, daha doğrusu vatandaş olmaları gerekenler, amaç değil araç olmuşlar. Bu ilişkiler ağına ve bu dekora baskıcı derim. İki ulus devletin, Yunanistan ve Türkiye'nin gölgesi düşmüş her yana. Bu yüzden her yan tam aydınlık değil. Konuşmalar iki yanlı ve iki anlamlı: demek istenenlerle söylenmesi gerekenler; konuşulanlarla ima edilenler; dile getirilenlerle ağza alınmayanlar.

Semboller daha da anlamlı veya biraz düşününce daha da anlamsız. Tek bir Hıristiyan'ın yaşamadığı köylerde kiliseler var; güvensizliği haykıran bolca milli bayraklar her yanda dalgalanıyor; laik olduğunu durmadan vurgulayan bir devlet dini mekânları onarıp öne çıkarıyor, millilik adına; eski taş köprülerin üzerindeki hilâller siva ile örtülmüş; kendi dilini inkâr ederek kimliğini koruduğunu ve ilan ettiğini sanan her yaşta insanlar; eşitsizliğin her türüsünü yaşayan ama resmen "eşit vatandaş" rolünü üstlenmiş kişiler... Bunları gördüğüme, bunlar gözüme

takıldığına göre demek ki benim kimliğimin egemen yanı “azınlık üyesi olmak” olmalı.

Gelecekte bütün bu çelişkiler, tutarsızlıklar, haksızlıklar ve kanunsuzluklar herhalde aşılacak. Eşitlik laf olarak değil uygulama olarak yaşandığında Batı Trakya'daki kültür zenginlikleri gerilim nedeni olmayacak, boşlukları dolduran tamamlayıcı öğeler olacak. Aslında bu değişikliğin işaretlerini görüyoruz. Eksiklikler artık göze batıyor, sakatlıklar gittikçe daha sık hatırlatılıyor. Ayrımcı ideolojilere karşı sesler şimdi daha sık ve daha tiz duyuluyor. İrkçi siyasi partilerin ortaya çıkışının bile olumlu bir yanı var: bugüne kadar “bizde ırkçılık yoktur” mitosunun yıkılmasına neden oldu. Dolu dolu geçen bir gezinin bendeki yankısı böylesine doyurucu, öğretici ve yararlı oldu. Gümölcineli ebru ressamından da bir “tablo” aldım. Sembolik bir anlamı var. İç içe geçmiş renklerin oluşturduğu güzel bir resim. Aynen Batı Trakya.

h.millas@zaman.com.tr